

ISSN 2181-8258

DOI prefiksi: 10.69691

ResearchBib IMPAKT FACTOR: 9,347

Journal THE LIGHT OF CIVILIZATION

Scientific, socio-philosophical, cultural and educational, literary and artistic magazine

TAMADDUN NURI

Ilmiy, ijtimoiy-falsafiy, madaniy-ma'rifiy, adabiy-badiiy jurnal

5 (68)

2025

Ilmiy, ijtimoiy-falsafiy, madaniy-ma'rifiy,
adabiy-badiiy jurnal

MUASSISLAR: Beruniy tuman hokimligi

"Tafakkur-tamaddun" OOO

"Beruniy avlodlari" jamoat fondi

HAMKORLARIMIZ:

O'zRFA Qoraqalpog'iston bo'limi

Qoraqalpoq davlat universiteti

Urganch davlat universiteti

TAHRIR HAY'ATI:

BOSH MUHARRIR:

Munavvara KURBANBAYEVA

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Anvar ALLAMBERGENOV

TEXNIK MUHARRIR:

Islombek ABDIKHAKIMOV

BO'LIM MUHARRIRI:

Muqaddas KURBANBAYEVA

Akmal SAIDOV, y.f.d., prof., akad.

Qahramon QURONBOYEV, s.f.d., prof.

Mehmet Munir Dadaoglu, phil.sc.d., prof. (Turkiya)

Roman GOPAL, fil.f.f.d (PhD) (Hindiston)

Azizulloh AROL, fil.f.f.d (PhD) (AQSh)

Almagul BAYRIYEVA, s.f.d., (DSc)

Zuhra REYMOVA, y.f.d., (DSc)

Karlig'ash UMAROVA, y.f.d., (DSc)

Xəlil İsmayıl oğlu İsmayilov, t. f.d, prof. (Ozarbayjon)

Anvar ABDULLAYEV, t.f.f.d, dots.

Makset KARLIBAYEV, t.f.d., k.i.x.

Kozimbek TUXTABEKOV, t.f.d., (PhD)

Umid BEKMUHAMMAD, t.f.d., (PhD), k.i.x.

Shoira NURULLAYEVA, t.f.n, dots

Konul Bunyadzoda, falsafa fanlari doktoru,

(AMEA) muxbir uzvu (Ozarbayjon)

Baxtiyor KARIMOV, fal.f.d., prof.

Marat NIYOZIMBETOV, fal.f.d.

Alima BERDIMURODOVA, fal.f.d.

Zarifboy DO'SIMOV, fil.f.d., prof.

Olmos ULVI Binnatova, f.f.d., prof. (Ozarbayjon)

Nasibullina Nurida Shaydullovna, fil.f.n. (Rossiya Federatsiyasi)

Sayyora SAMANDAROVA, fil. f.n, dotsent

Bekposhsha RAXIMOVA, fil.f.n, dots (PhD)

Azamat PRIMOV, fil.f.n, dots (PhD)

Qabil MAMBETOV, fil.f.f.d (PhD)

Vahob RAHMONOV, f.f.n., dots

Farrux Abbas oglu Rustamov, p.f.d, prof. (Ozarbayjon)

Qozoqboy YO'LDOSHEV, p.f.d., prof.

Safo MATJONOV, p.f.d., prof.

Qaxramon IBADULLAYEV, p.f.d., (DSc)

Masharib ABDULLAYEV, s.f.f.d., (PhD), k.i.x.

Nilufar KOSHANOVA, ped.f.f.d., (PhD)

Odilbek RADJAPOV, fal.f.f.d., (PhD)

Rana Hamid qizi Qadirova, psixol.f.d., prof. (Ozarbayjon)

Nargis ATABAYEVA, psixol.f.d., (DSc)

Dilafroz QARSHIYEVA, psixol.f.d., (DSc)

BIZNI IJTIMOYIY TARMOQLARDA QUVIDAGI MANZILLARDA KUZATING:

JAMOATCHILIK KENGASHI:

Sirojiddin SAYYID

Muhammad ALI

Kengesboy KARIMOV

Iqbol MIRZO

Qurbon SHONIYOZOV

O'rozboy ABDURAHMONOV

Murotboy JUMANOV

Adabiy maslahatchi:

Guliston MATYOQUBOVA

Rassom:

Alibek ABDURAHMONOV

Sahifalovchi-bezovchi: G'iyosiddin O'NAROV

Manzili: Qoraqalpog'iston Respublikasi,

Beruniy tumani.

Web-sayt: <https://jurnal.tamaddunnuri.uz>

e-mail: tamaddunnuri1@gmail.com.

Telegram kanali: <https://t.me/tamaddunnuri>

Tel.: (+99888) 036 00 55, (+99897) 355 75 40.

Qog'oz bichimi 60x84 ¼. Nashriyot hisob tabog'i 28.

Indeks – 960. ISSN 2181-8258. "ADAD PLYUS" MCHJ

bosmaxonasida chop etildi. Adadi 300 dona.

Bosishga 2025-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Toshkent shahri, Chilonzor ko'chasi, 28-uy. 2025-yil, 5-son (68).

Ushbu son "Tamaddun nuri" jurnali tahririyatining

kompyuterida sahifalandi. Buyurtma №29.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Tamaddun nuri"dan olindi deb

izohlanishi shart. Matn hamda reklamardagi ma'lumotlarning

to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldir. Tahririyatga kelgan

qo'lyozmalar tahrirlanadi, taqriz qilinmaydi va muallifga

qaytarilmaydi.

"Tamaddun nuri" jurnali Google Scholar

bazasida indekslanadi. Bu esa jurnalning ilmiy nufuzini oshirish va

mualliflarning ilmiy ishlarini keng miqyosda targ'ib qilishga yordam

beradi. Google Scholar orqali tadqiqotchilar va olimlar "Tamaddun nuri"

jurnalida chop etilgan maqolalarni qidirib topish va ularga havola

berish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Tahririyat Crossref DOI ning rasmiy a'zosi hisoblanadi va

10.69691 DOI prefiksiga ega. Har bir nashr va ilmiy

maqolaga individual Crossref DOI raqami beriladi.

10.69691 DOI

ISSN-2181-8258

Impakt faktor-9.347

SLIB.UZ

Scientific, socio-philosophical, cultural and educational, literary and artistic magazine

Founders: Beruniy District Municipality

"Tafakkur-tamaddun" OOO

Public Foundation "Descendants of Berunius"

Our colleagues: Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan Karakalpakstan division

Karakalpak State University

Urgench State University

EDITORIAL BOARD:

EDITOR-IN-CHIEF:

Munavvara KURBANBAEVA

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Anvar ALLAMBERGENOV

TECHNICAL EDITOR:

Islombek ABDIKHAKIMOV

SECTION EDITOR:

Mukaddas KURBANBAEVA

Akmal SAIDOV, y.sc.d., prof., Acad.

Qakhraman QURANBAYEV, s.sc.d., prof.

Mehmet Munir Dadaoglu, phil.sc.d., prof. (Turkiya)

Roman GOPAL, phil.sc.n. (PhD) (India)

Azizulloh AROL, phil.sc.n. (PhD) (USA)

Almagul BAYRIEVA, s.sc.d., (DSc)

Zuhra REYMOVA, y.sc.d., (DSc)

Karligash UMAROVA, y.sc.d., (DSc)

Xəlil İsmayıl oğlu İsmayılov, ist. sc.d, prof. (Ozarbayjon)

Anvar ABDULLAEV, ist.sc.d, dots.

Makset KARLIBAEV, t.f.d., k.i.x.

Kazimbek TUKHTABEKOV, t.f.d., (PhD)

Umid BEKMUHAMMAD, t.f.d., (PhD), k.i.x.

Shoira NURULLAEVA, c. of h. sciences, associate professor

Konul Bunyadzoda, Doctor of Philosophy,

(AMEA) Corresponding Member (Ozarbayjon)

Bakhtiyar KARIMOV, phil.sc.d., prof.

Marat NIYOZIMBETOV, phil.sc.d.

Alima BERDIMURODOVA, phil.sc.d.

Zarifboy DOSIMOV, Phil.sc.d., prof.

Olmos ULVI Binnatova, f.sc.d., prof. (Ozarbayjon)

Nasibullina Nurida Shaydullovna, can. of phil (Rossiya)

Sayyora SAMANDAROVA, associate professor, can.of phil.

Bekposhsha RAKHIMOVA, can. of phil.sc, dots (PhD)

Azamat PRIMOV, can. of phil.sc, dots (PhD)

Qabil MAMBETOV, phil.sc.n. (PhD)

Vahab Rakhmonov, f.sc.n., dots.

Farrux Abbas oglu Rüstamov, p.sc.d, prof. (Ozarbayjon)

Kazakboy YOLDASHEV, p.sc.d., prof.

Safo MATJONOV, p.sc.d., prof.

Qakhraman IBADULLAEV, p.sc.d., (DSc)

Masharib ABDULLAEV, of art.sc.c., (PhD), k.i.x.

Nilufar KOSHANOVA, ped.f.f.d., (PhD)

Odilbek RADJAPOV, phil.sc.d., (PhD)

Rana Hamid qızı Qadirova, Psychol.sc.d., prof.(Ozarbayjon)

Nargis ATABAEVA, Psychol.sc.d., (DSc)

Dilafuz QARSHIEVA, Psychol.scd., (DSc)

FOLLOW US ON SOCIAL MEDIA BELOW:

COMMUNITY COUNCIL:

Sirojiddin SAYID

Muhammad Ali

Kengesboy KARIMOV

Iqbal MIRZA

Kurban SHONIAZOV

Orozboy ABDURAHMANOV

Muratboy JUMANOV

Literary Advisor:

Gulistan MATYOQUBOVA

Painter:

Alibek ABDURAHMANOV

Page editor:

Ghiyaziddin O'NAROV

Our address: Republic of Karakalpakstan, Beruni district.

Website: <https://tamaddunnuri.uz>

e-mail: tamaddunnuri1@gmail.com.

Telegram channel: <https://t.me/tamaddunnuri>

Phone: (+99888) 036 00 55, (+99897) 355 75 40.

The editorial board is an official member of Crossref DOI and has the prefix 10.69691 DOI. Each publication and scientific article is assigned an individual Crossref DOI number.

Paper size 60x84 ¼. Publisher's scoreboard 28. The index is 960.

It was published in the printing house of "ADAD PLUS" LLC. The number is 300 pieces.

Chilonzor street, 28, Tashkent city. 2025, No.5 (68).

This issue was paged on the computer of "Tamaddun Nuri" editorial office. Order #29. When copying from the magazine, it must be noted that it was taken from "Tamaddun Nuri". The authors are responsible for the accuracy of the information in the text and advertisements. Manuscripts received by the editors will be edited, not reviewed, and not returned to the author.

"Tamaddun nuri " magazine is

indexed in the Google Scholar base. This helps to increase the scientific prestige of the Journal and to promote the scientific work of the authors on a large scale.

Through Google Scholar, researchers and scientists will be able to search and link articles published in the Journal "Tamaddun nuri".

Crossref DOI-10.69691

ISSN-2181-8258

Impakt faktor-9.347

SLIB.UZ

MUNDARIJA

07.00.00 - "TARIX"

Qurbonov Ilyos Zokir o'g'li. Ikkinchi jahon urushi arafasida Buyuk Britaniya tashqi siyosati.....	9
Murodov Halim Salimovich. "Sitora" sayyohlik firmasi tarixiga bir nazar.....	13
Odilov Azizillo Qamardin o'g'li. Turkiston ASSR da aloqa tizimi, pochta, telegraf, telefon aloqalarining rivojlanishi tarixi.....	17
Савриев Жасур Фахриддинович. Ўрта Зарафшон воҳаси меъморий ёдгорликларининг умумий ўрганилиш тарихидан.....	66
Ro'ziboyev Dilshod A'zam o'g'li. Chorva mahsulotlari va ularni qayta ishlash masalalari (Qashqadaryo vohasi misolida).....	72
G'ulomov Ilhomjon. O'zbekiston SSRda aholini ro'yxatga olish va 1937-yilda aholisizlantirish chorasini amalga oshirish natijalari.....	80
Шерматов Комилжон. Узбекская классическая музыка: история и развитие макома.....	83
Qadamboyev Shahriyor Sharifboy o'g'li. 1991-2024-yillarda Xorazm viloyati matbuoti faoliyatida samarali mexanizmning yo'lga qo'yilishi.....	110
Matyakubova Muborak Madrimovna. Xiva xonligida iqtisodiy hayot (XIX asr).....	131
Eshmuratova Muxabbat Oralbayevna. Qoraqalpog'istonda xalq dehqonchiligi tajribasi va qishloq xo'jaligi qurollarining tarixiy-etnografik tahlil.....	143
Begimqulova Laylo Mashrabovna, Ma'murova Sarviniso Kamoliddinovna. "Ajoib al-maqdur fi tarixi taymur" manbasining ahamiyati.....	156
Сейтимбетова Наргиза Мынсызбаевна. Қорақалпоғистон республикасида демографик жараёнлар.....	219
Mamatramimov Komil Mamatmurod o'g'li. O'zbekiston va Xitoy strategik sherikchilik munosabatlarining hozirgi holati va istiqbollari.....	249
Toshev Solejon Ahmatjonovich. O'zbekiston mustaqilligining dastlabki yillari turk matbuoti nigohida.....	270
Parmonov Sharofiddin Shavkatovich. General Jo'rabekning jadidchilik harakatlaridagi ishtiroki.....	282
Qilichev Shohruh Sherali o'g'li. Xorazmshoh Jaloliddin Manguberdining muvaffaqiyatli janglari.....	285
Annayeva Zarifa. Respublikamizda ekologik muammolarni hal etishda jamoatchilikning o'rni.....	350
Жуманиязова Фирюза Жуманазаровна. Хоразм вилояти туманларида нашр қилинган газеталар фаолияти.....	364
Madrimova Gulzira Shahnazarovna. Sovetlar davrida madaniyat uylari faoliyati.....	386
Nurulloev Nodir Botirovich. Uchinchi renessans vorislarini tarbiyalashda allomalar merosining o'rni.....	389
Мухаммадиев Омон Маматалиевич. Бухоро амирлиги жануби-шарқий ҳудудлари моддий маданиятида муҳим ўрин тутган мақбара ва масжидларнинг аҳамияти.....	399
Yo'ldosheva Zubayda Hamidovna. Mustaqillik yillarida Surxondaryo viloyati davriy matbuoti.....	407
Tojiyev Jasur Alisher o'g'li. Boysunlik mudarrislar.....	410
Avezov Hikmatjon. O'zbekistonning Parij bitimiga qo'shilishi va global iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish bo'yicha hamkorlikning ahamiyati.....	416
Allanazarov Shohruxbek Farxodovich. Komil Xorazmiy faoliyat yuritgan davr siyosiy hayoti.....	419
Зарипбаев Уснатдин Оракбаевич. 1930–1940-йилларда Қорақалпоғистон прокуратураси ходимларига нисбатан сиёсий қатағонлар: тарихий тадқиқот ва тақдирлар таҳлили.....	422

08.00.00 - "IQTISODIY FANLAR"

Abduramonov Umidjan. O'zbekistonda raqamli transformatsiyani rivojlantirish: xususiy sektor raqobatbardoshligini oshirishda IT-park va innovatsion markazlarning o'rni.....	52
---	----

09.00.00 - "FALSAFA"

Maxsudjonova Aziza Kadamboyevna. Mahmudxo'ja Behbudiyning ijtimoiy-axloqiy va falsafiy g'oyalari.....	20
Karimova Lola Muzafarovna. O'zbekistonda ayollarning ijtimoiy faolligini ta'minlash.....	57
Sadiqova Roza Ismailovna. Buyuk mutafakkirlarimiz asarlarida salohiyatli yoshlarni tarbiyalash muammolari.....	95
Қўлдошев Шерали Темиралиевич, Умарходжаев Босит Баҳодирович. Маданиятнинг ижтимоийлашуви – миллий ўзликни англаш омили сифатида.....	114
Kamronjon Makhsudjonov. Shaxs ma'naviy madaniyatini shakllantirishning ayrim ma'rifiy masalalari.....	135
Egamov Yusufboy Ergashbek o'g'li. Yoshlar tarbiyasida adabiyotning o'rni.....	140
To'roqulova Ra'no Ibrogimovna. Raqamli ta'limning inson kognitiv qobiliyatiga ta'siri.....	173
Gadoyeva Lobar Ergashevna. Milliy oilalardagi farzand tarbiyasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish.....	181
Masharipov Xushnud Mirzaboyevich, Shakirova Umida Abduraxim qizi. Ichki ishlar organlari xodimlari kasbiy faoliyatida vatanparvarlik va muomala madaniyatini shakllantirishning ahamiyati.....	252
Radjapov Odilbek Babanazarovich. Ziyolilik madaniyati va uning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni.....	256
Rajapova E'tibor Bekberganovna. Hududiy sotsiumda yosh tadbirkorlarning iqtisodiy faolligini oshirishning zamonaviy yo'llari.....	259
To'rabayev Orif Abdumajid o'g'li. Faxruddin Ali Safiyning "Odob ul-as'hob" asarida suhbat tarbiyasi masalalarining yoritilishi.....	291
Elov Jobir Rustamovich. Imom Buxoriy ta'limotida odob-axloq konsepsiyasining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni.....	299
Джурраев Голибжон Раимжонович. Синергетика как современная научная парадигма в философии.....	338
Jurayev Sardorbek Xolmuminovich. Vatanparvarlik – insoniylikning eng muhim fazilati sifatida.....	356
Tojiddinov Abdusamad Abdulbosid o'g'li. Abu Is'hoq Kalobodiy qarashlarida tasavvuf va hadis ilmlarining xususiyatlari.....	367
Sadullayev Sardor Saydiganiyevich. Artur Shopengauer: g'oya haqidagi ta'limot va naturfalsafa.....	392
Narziyev Zubaydillo Ibdillovich. Aziziddin Nasafiyning hayoti va ilmiy merosi.....	396
Ismatov Shohruxbek Murod o'g'li. Siyosiy mafkura targ'ibot va boshqaruv vositasi sifatida.....	399

O'ZBEKISTON MUSTAQILLIGINING DASTLABKI YILLARI TURK MATBUOTI NIGOHIDA

*Toshev Solejon Ahmatjonovich, ChDPU "Tarix" kafedrası katta
o'qituvchisi*

THE FIRST YEARS OF UZBEKISTAN'S INDEPENDENCE IN THE EYES OF THE TURKISH PRESS

*Toshev Solejon Ahmatjonovich, Senior Lecturer, Department of
History, ChDPU*

ПЕРВЫЕ ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ УЗБЕКИСТАНА ГЛАЗАМИ ТУРЕЦКОЙ ПРЕССЫ

*Тошев Солежон Ахматжанович, старший преподаватель
кафедры истории ЧГПУ*

<https://orcid.org/0009-0004-7224-1628>

e-mail:

toshevsolijon504@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining 1991-yilda mustaqillikka erishganidan keyin Turkiya ommaviy axborot vositalarida qanday aks ettirilgani tahlil qilinadi. Dastlabki yillarda turk matbuoti tomonidan O'zbekistonning siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayoti qanday yoritilgani, mamlakatlar o'rtasidagi tarixiy-madaniy yaqinlik fonida axborot oqimi qanday shakllangani o'rganiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, mustaqillik, Turk matbuoti, Turkiya, ommaviy axborot vositalari, siyosiy imij, xalqaro e'tirof.

Аннотация: В статье анализируется, как Республика Узбекистан была представлена в турецких СМИ с момента обретения ею независимости в 1991 году. В ней рассматривается, как турецкая пресса освещала политическую, экономическую и культурную жизнь Узбекистана в первые годы, и как поток информации формировался на фоне исторической и культурной близости между странами.

Ключевые слова: Узбекистан, независимость, турецкая пресса, Турция, средства массовой информации, политический имидж, международное признание.

Abstract: This article analyzes how the Republic of Uzbekistan was reflected in the Turkish media after it gained independence in 1991. It studies how the political, economic and cultural life of Uzbekistan was covered by the Turkish press in the early years, and how the flow of information was formed against the background of historical and cultural proximity between the countries.

Keywords: Uzbekistan, independence, Turkish press, Turkey, media, political image, international recognition.

KIRISH. Turkiya va O'zbekiston munosabatlari yuzlab yillik tarixga ega bo'lib, ikki mamlakat o'rtasidagi ko'p qirrali va chuqur aloqalar asrlar davomida turli daraja va shakllarda davom etib kelmoqda. Turkiya 1991-yil 16-dekabrda O'zbekiston mustaqilligini tan olgan birinchi davlat bo'ldi va 1992-yil 4-martda ikki mamlakat o'rtasida diplomatik aloqalar o'rnatildi. Turkiya O'zbekiston bilan har sohada hamkorlikni rivojlantirishga katta ahamiyat berdi va ikki xalq o'rtasidagi yaqin aloqalarga tayangan holda munosabatlarni ilgari surishga harakat qildi. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan beri o'tgan 34 yil ichida turk-o'zbek munosabatlari ko'tarilish va pasayishlar bilan

kechdi. Bunda asosan O'zbekiston rahbariyatining siyosiy tanlovlari hal qiluvchi omil bo'ldi.

2016-yil noyabr oyida Turkiya Prezidenti Erdo'g'anning O'zbekistonga tashrifi va oradan ko'p o'tmay, 2016-yil dekabr oyida Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston prezidenti etib saylanishi bilan Turkiya-O'zbekiston munosabatlari yangi davrga kirdi va shu kungacha ijobiy tarzda rivojlanib bormoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD.

1991–1995-yillar oralig'ida Turkiya matbuotida O'zbekiston haqida safar eslatmalari va maqola turkumlari alohida ajralib turgani ko'rinadi. O'nlab yillik aloqalardan so'ng tashqi dunyoga ochilgan

mintaqa davlatlari, jumladan O'zbekistonni tanish zarurati bu maqolalarning asosiy sabablaridan biri bo'lgan. "Osiyo turk respublikalari va Turkiya", "Xazar dengizidan Issiqko'lga turk xalqlari", "Osiyo yarimoyida turk yulduzi", "Xazardan Tyan-Shangacha yangi shakllanishlar jarayonida Markaziy Osiyo va Kavkaz respublikalari", "Yangi turk dunyosi va demokratiya", "Yangi respublikalar va Turkiya" hamda "21-asr bo'sag'asida turk respublikalari" kabi sarlavhalar ostida chiqqan maqola turkumlari yangi davrni va respublikalarni tushunishga bo'lgan intilishni aks ettiradi[1].

Bu maqolalar mualliflari orasida o'sha davrning taniqli jurnalistlari Mehmet Turgut, Nur Batur, Cengiz Chandar, Bilal N. Shimshir, Fuat Bozkurt, Ardan Zenturk kabi nomlar bilan birga siyosatchi Bülent Ejevitting ishtirok etgani ham diqqatga sazovordir. O'zbekiston haqidagi gazeta xabarlari, asosan, prezidentlararo yoki yuqori darajadagi siyosiy aloqalar bilan bog'liq bo'lgani e'tiborga loyiq. Shuningdek, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi tarixiy shaharlar va o'zbek oshxonasi haqida maqola turkumlari ham ko'p uchraydi. Bular bilan birga, turk matbuotida O'zbekistonga oid boshqa voqealar yetarlicha yoritilmagan va ko'p hollarda xalqaro axborot agentliklarining pozitsiyalari asosida yozilganini aytish mumkin.

Ushbu tadqiqot Sovetlardan keyingi Markaziy Osiyoni doktorlik dissertatsiyasi mavzusi sifatida tanlagan muallifning shaxsiy qiziqishi va imkoniyatlari bilan tuzilgan arxivga tayanadi. Yillar davomida chet ellarda xizmat safarlari va sayohatlar tufayli ayrim oylar/yillar hujjatlarida kamchiliklar bo'lishi tabiiydir.

MUHOKAMA. 1991-yil 31-avgust kuni O'zbekiston Respublikasi o'zining mustaqilligini e'lon qildi. Bu nafaqat ichki siyosiy muhitda, balki xalqaro ommada ham katta voqea bo'ldi. Ayniqsa, turk dunyosi, jumladan Turkiya, O'zbekistonning mustaqilligini mamnuniyat bilan qabul qildi. Turkiya Respublikasi O'zbekiston mustaqilligini eng birinchi tan olgan davlatlardan biri bo'ldi (1991-yil 16-dekabr). 1992-yil 4-martda ikki davlat o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatildi. 1992-yil aprel oyida O'zbekistonda ochilgan xorijiy elchixonalarining birinchisi Turkiya Respublikasini edi. 1993-yil yanvar oyida O'zbekistonning Turkiyadagi elchixonasi ochildi[2].

Turk matbuotida mustaqillikning ilk yillarida mamlakatda amalga oshirilayotgan siyosiy

islohotlar, barqaror ichki siyosiy muhit va zamonaviy davlat qurilishi borasidagi harakatlar ijobiy ruhda yoritildi. O'zbekistonning iqtisodiy va siyosiy suverenitetni mustahkamlash borasidagi sa'y-harakatlari, ayniqsa, milliy identifikatsiyani tiklash, bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich o'tish hamda xalqaro hamjamiyatga integratsiyalashish yo'lidagi harakatlari, Turkiya matbuoti va siyosiy elitalarida katta qiziqish uyg'otdi. Mustaqil O'zbekiston haqidagi maqolalar, xabarlar yetakchi gazeta va jurnallarda keng yoritildi[3]. Shuningdek, o'tish davridagi mavjud ijtimoiy-iqtisodiy muammolar tahliliga bag'ishlangan maqolalar e'lon qilindi.

Jumladan, "Milliyet" gazetasining 1991-yil 28-dekabr sonida Bilal Simşir muallifligida chop etilgan "Amaliy ishga kirishish vaqti keldi" nomli maqolada Turkiyaning yaqinda mustaqillikka erishgan turkiy respublikalari bilan aloqalar o'rnatish va hamkorlik yo'lida amalga oshirilayotgan siyosiy va iqtisodiy harakatlar tahlil etiladi. Mazkur maqolada Turkiyaning sovet ittifoqi parchalanishi ortidan mustaqillikka erishgan turkiy respublikalarga nisbatan olib borgan tashqi siyosatining yangi bosqichini tahlil qiladi. Unda "tan olish" va "tanishish" davrining tugagani, endilikda esa "amaliy hamkorlik" davrining boshlangani ta'kidlanadi. Bu yondashuv Turkiyaning mintaqadagi geosiyosiy rolini kuchaytirishga qaratilgan strategik harakatlar kontekstida baholanishi mumkinligi qayd etiladi. 1991-yil davomida Turkiya barcha mustaqil bo'lgan turkiy respublikalar qatori O'zbekiston respublikasini rasman tan olgan va diplomatik aloqalar o'rnatganligi, endilikda esa, siyosiy bayonotlar va diplomatik tashriflardan iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy, sog'liqni saqlash, madaniy va ta'lim sohalarida aniq dastur va bitimlarga o'tish zaruriyati yuzaga kelgani, bu holat Turkiya tashqi siyosatining ko'p qirrali amaliy model sari yo'naltirilgani misollar bilan ko'rsatib o'tiladi. Maqola ostida "Shartnomalar" sarlavhasi ostida turli turkiy davlatlar bilan imzolangan bitimlar sanab o'tilgan. Bu bitimlar Savdo-iqtisodiy hamkorlik, madaniy almashinuv va ilmiy hamkorlik, diplomatik vakolatxonalar ochilishi, tibbiyot va ta'lim sohasidagi protokollar shaklida bo'lgan. Maqolada ilova qilingan hujjatlarda Turkiyaning diplomatik aloqalarni institutsional darajaga olib chiqish strategiyasi doirasida shakllangani, shuningdek, mintaqaviy

integratsiyaga bo'lgan e'tiborini ko'rsatadi[4]. Turkiya tomonidan bunday yondashuv, bir tomondan, postsovet makonida vujudga kelgan yangi mustaqil turkiy respublikalarga strategik va madaniy yaqinlik asosida yaqinlashish istagini bildirsa, ikkinchi tomondan, Turkiyaning mintaqadagi yetakchilik ambitsiyalarini ham namoyon etardi. Bu tashrif nafaqat diplomatik darajadagi tashrif sifatida, balki keng geosiyosiy mazmun kasb etgan voqea bo'lib, xalqaro maydonda O'zbekistonning yangidan shakllanayotgan tashqi siyosiy kursining birinchi namoyanlaridan biri sifatida ham muhim ahamiyat kasb etdi.

NATIJALAR. "Hurriyat" gazetasidagi 1992-yil 1-aprel sanasida yoyinlangan yana bir xabarda O'zbekiston iqtisodiy holati tahlil qilinadi. Unda aytilishicha, O'zbekiston SSSR tarkibida qishloq xo'jaligi sohasida katta ahamiyatga ega bo'lgan hudud edi. Ayniqsa, paxta ishlab chiqarish bo'yicha strategik ahamiyatga ega edi. Biroq mustaqillikdan so'ng bu sohadagi ishlab chiqarish katta qiyinchiliklarga duch keldi. 1992-yilga kelib ham yillar davomida markazlashgan iqtisodiyot ta'sirida bo'lga mamlakatning iqtisodiy mustaqilligi hali to'liq ta'minlanmagan deb xulosa qilinadi[5].

1989-yilning mayida Farg'onada o'zbeklar va mesxeti turklari o'rtasida dahshatli qirg'inga aylangan ommaviy to'qnashuvlar boshlanib ketdi, butun Farg'ona olov ichida qoldi. Ziddiyat to'liqini o'sha kezlar respublika aholisining qariyb yarmi yashayotgan Farg'ona vodiysini butunlay o'z domiga olishi mumkin edi. Farg'ona hodisalari payti 100 dan ziyod kishi qurbon bo'ldi, mingga yaqin inson jarohatlandi[6]. Mazkur muammo Turkiya matbuoti nigohtidan chetda qolmadi. Turkiyaning mashhur nashri bo'lgan "Hurriyat" gazetasida "O'zbeklar ham sizdan, mesxetilar ham" sarlavhasi ostida maqola e'lon qilindi. Maqolada Sovet Ittifoqi parokandalik davrida (1980-yillarning oxiri – 1990-yillarning boshlarida) mesxeti turklarining og'ir taqdiri, ularning vatansizlik, etnik bosim va siyosiy beqarorlikka duch kelgan holati yoritilgan[7]. Asosiy urg'u Moskva hukumatining bu masalaga nisbatan munosabati va Turkiyaning ularni himoya qilish istagiga qaratilgan. 1989-yilgi Farg'ona voqealaridan keyingi vaziyat tasvirlanadi. Bu davrda

O'zbekistonda yashovchi mesxeti turklari mahalliy aholi bilan mojarolari chuqur ijtimoiy inqiroz natijasi sifatida ko'rsatiladi. Moskva bu vaziyatda befarq qolgani, Turkiya mesxeti turklarini himoya qilmoqchi bo'lganida, Sovet hukumati bunga qarshi bo'lgani alohida ta'kidlanadi. Turkiyaning yordam harakatiga nisbatan Moskvaning pozitsiyasi – "O'zbeklar ham sizdan, mesxetilar ham sizdan... hammangiz bir xalq bo'lsangiz, hammasiga siz egalik qilmoqchisizmi?" qabilida javob qaytarilganligini muallif Moskvadagi siyosiy elitani Turkiyaning turkiy xalqlarga bo'lgan mehribonligi va yaqinligidan xavfsirash, hamda Turkiyaning mintaqadagi ta'sir doirasini kengaytirishidan qo'rquv natijasi deb izohlaydi.

XULOSA. Turkiya hukumati mesxeti turklarining tarixiy yurtlariga qaytishini qo'llab-quvvatlagan. Ammo muammo shundaki, bu masalada xalqaro bosim, yetarli diplomatik kuch va mustaqil siyosiy qarorlar yetishmaganligi tanqid qilinadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Fahri SOLAK. Bağımsizliğinin 30 yılında türk basininda Özbekistan. Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), Yayın No: 32. İstanbul, 2021.
2. O'zbekiston – Turkiya: Tarix va islohotlar mushtarakligi. <https://yuz.uz/uz/news/ozbekiston--turkiya-tarix-va-islohotlar-mushtarakligi> (2025).
3. Hurriyat gazetasining 1992-yil 14-aprel soni.
4. Milliyet gazetasining 1991-yil 28- dekabr soni.
5. S.Toshev.THE ROLE OF TURKISH SCIENTIFIC AND ANALYTICAL CENTERS IN STUDYING THE HISTORY OF UZBEKISTAN (THE EXAMPLES OF TIKI AND TURKSOY).Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods Volume 2, Issue 6, June, 2024 <https://westerneuropenstudies.com/index.php/>
6. Toshev Solejon Ahmatjonovich. O'zbekiston tarixini o'rganishda Turkiya ilmiy markazlari va turk matbuotining o'rni. TAMADDUN NURI. 2024-yil, 8-son (59). - B. 317-320.
7. Solejon Toshev. STUDY OF THE LATEST HISTORY OF UZBEKISTAN IN TURKEY. Look to the past. 2021, vol. 4, issue 5, pp.57-62.